

VĚDNÍ A TECHNICKÁ POLITIKA MINISTERSTVA OBRANY PO ROZDĚLENÍ FEDERACE

Charakter, množství, náročnost a naléhavost úkolů, které budou stát před armádami nástupnických států po rozdělení federace, jsou známy a armáda má dostatek zkušeností pro jejich řešení. V procesu formování armád nástupnických států by bylo možné vyvarovat se chyb, kterých jsme se dopustili v počátečním období po listopadu 1989 v důsledku nezkušenosti a novosti problémů.

Za předpokladu právního, zřetelného a srovnatelného rozdělení ČSFR a spravedlivého, úplného a konečného vyrovnání na základě skutečného konsensu se bezpečnostní situace následnických států v podstatě nezmění. Rizika a potenciální ohrožení následnických republik budou přibližně stejná, jaká jsou pro ČSFR, ale zdroje následnických republik potřebné pro předcházení krizím, řízení krizí a zabezpečení obrany budou přiměřeně menší.

Je známo, že efektivnost zajištění bezpečnosti a obrany silně závisí na úrovni používaných materiálových a nemateriálových technologií, které vznikají v inovačních procesech, jejichž zdrojem je věda zahrnující výzkum, vývoj, zkušebnictví a vyhodnocování.

Taktéž je zřejmé, že omezený vědeckotechnický potenciál a zúžení vnitřního trhu nástupnických států prohloubí nemožnost zajistit ekonomicky efektivní výrobu prostředků pro obranu a jejich již tak vysokou závislost na dovozu hotových výrobků, licencí, transferu technologií a výrobní technických znalostí.

Proto vědní a technická politika ministerstva obrany následnických států může být založena na obdobných zásadách, které byly připravovány pro schválení na úrovni federace. Je však jisté, že osvojování vysokých technologií bude klást náročnější požadavky na akvizici. Jedním z předních úkolů rozvoje vědy a technologií by se mělo stát snižování dovozní náročnosti zdrojů pro uspokojení potřeb bezpečnosti a obrany a produkování výstupů, schopných vývozu na světový trh s cílem kryt alespoň část nákladů a nákup zdrojů, které nelze v nástupnickém státě ekonomicky efektivně zabezpečit.

Vědní a technická politika by měla zahrnovat tyto základní momenty:

1. Usilovat o rozvoj vědy umožňující vytvářet alespoň v několika málo oborech průlomové technologie. Předpokladem takového rozvoje je dlouhodobá podpora základního badatelského i orientovaného výzkumu v nejslibnějších oblastech.

2. Rozvoj dvoustranné a mnohostranné mezinárodní vědeckotechnické spolupráce a výrobní kooperace včetně využívání kompenzačních obchodů,

licenčních obchodů, obchodů s patenty a výrobně technickými znalostmi, transfer technologií a sdílení vědeckých a technických informací k osvojování i využívání vysokých technologií. Úroveň zapojení do mezinárodní dělby práce v oblasti rozvoje vědy a technologií, výroby, marketingu a společného postupu na třetích trzích bude rozhodující pro to, zda následnické státy se vydají na cestu zaostávání, stagnace, nebo prosperity. Při současné vysoké úrovni integrace vědy, technologií a výroby ve státech NATO i Evropského společenství bude cesta k účasti na evropských programech obtížná. Potřebné předpoklady bude nutné vytvořit nejdříve ve v rámci dvoustranné spolupráce, případně v rámci třetí dimenze NATO.

3. Rozvoj informatického výzkumu, (sledovatelského výzkumu a analýzy informací) pro udržení genofondu vědy a kontaktu s přední frontou světové vědy v oborech, které v následnickém státu nemohou být rozvíjeny. Informatický výzkum se může stát do určité míry nejlacinějším alternativním zdrojem získávání, osvojování i využívání poznatků.

4. Utlumování výzkumu, vývoje a výroby v oborech, kde nástupnický stát nemá předpoklady pro úspěšnou konkurenci na světovém trhu.

5. Využití systému plánování, programování a rozpočtování včetně nástrojů institucionálního i účelového financování, projektového řízení pro zvyšování efektivnosti výzkumu a vývojové základny a inovačních procesů.

6. Zařazení rozvoje vědy a technologií do systému vojenské akvizice, oddělení vojenské akvizice, logistiky a vojenské infrastruktury.

Vymezení místa a úlohy vědy a technologií v armádě, vytvoření systému řízení i financování vědy, její odpovídající organizační struktury včetně vazeb na civilní sektor zůstane v nástupnických státech pravděpodobně stejně významným úkolem, jaký je ve federaci. Obsah úkolu se v podstatě nezmění, rozšíří se však o vazby mezi následnickými státy a armádami.

Vznik dvou samostatných států zvýrazní nutnost zasazení rozvoje vědy a technologií jako alternativního zdroje uspokojování potřeb bezpečnosti a obrany v inovačních procesech. V podmínkách tržního hospodářství bude alternativě vlastního výzkumu, vývoje a výroby možno dávat přednost před alternativou nákupu hotového výrobku ve většině případů jen tehdy, jestliže to bude nákladově efektivnější. Akvizice musí pro hodnocení alternativ využívat hodnotové inženýrství, zejména, nákladovou analýzu.

Důsledky rozdělení federace nebudou představovat hlavní problém při řešení tvorby výzkumné a vývojové základny armád v nástupnických státech, i když majetkoprávní vyrovnání může představovat určité těžkosti.

Současná výzkumná a vývojová základna Čs. armády neodpovídá potřebám obrany, ani možnostem národního hospodářství. Včetně institucí, u nichž vědecká výzkumná činnost není převažující, ale pouze dílčí činností, zahrnuje 30 ústavů, středisek a institutů, z nichž je umístěno na území ČR 26 institucí (87 %) a na území SR pouze 4 instituce (13 %). Vyžaduje provedení zásadních systémových změn na základě nově vypracované strategické koncepce.

Na vědu a technologie bude třeba klást podstatně vyšší kvalitativní požadavky. Především v inovačním procesu zřetelně odlišit jeho jednotlivé fáze, zejména oddělit výzkum a vývoj od výroby a užití, rozvoj od logistiky.

Prosazení efektivnosti výzkumné a vývojové základny je nutné založit na systému plánování, programování a rozpočtování, využití nepřímých, zejména hodnotových nástrojů řízení a změně systému financování. Systém řízení rozvoje vědy, echnologií, výzkumné a vývojové základny vyžaduje zásadní systémovou změnu, která by vyloučila další přetrvávání vícekolejnosti řízení, financování a centralistického příkazového řízení.

Koordinace rozvoje vědy a technologií s civilním sektorem dosud zajišťovala koordinací pracoviště armády při Československé akademii věd a Slovenské akademii věd. Lze očekávat, že v nástupnických státech bude pokračovat proces hlubokých přeměn systému vědy a postupně se bude konstituovat systém, ve kterém bude vzrůstat podíl vysokých škol, soukromých průmyslových podniků, vědeckotechnických parků a nevýdělečných organizací na výzkumu a vývoji. Československá akademie věd bude zrušena. Akademie věd republik, pokud zůstanou zachovány, změní své poslání, charakter činnosti a ztratí v systému vědy monopolní postavení. Systém řízení rozvoje vědy a technologií v armádě bude zřejmě nutné včas připravit na značnou diverzifikaci a vyšší různorodost vztahů k civilnímu sektoru nejlépe vytvořením vhodného legislativního a ekonomického rámce pro samostatnou činnost jednotlivých subjektů.

Potřeby obrany v oblasti vyzbrojování mohou uspokojovat pouze hotové výrobky, které lze získat jediňe dovozem, pronájmem nebo vlastní výrobou. Problém vyzbrojování se tak stane výrazně problémem optimalizace, ve kterém bude nutno závěry hodnotového inženýrství konfrontovat s operačními požadavky, politickými, ekonomickými, případně i regionálními nebo skupinovými zájmy.

Obecně lze předpokládat vysokou závislost armád nástupnických států na dovozu hotových výrobků. Finanční náročnost dovozu bude vyžadovat akviziční strategii, která by umožňovala pokrýt alespoň část nákladů kooperačními a kompenzačními obchody.

Vyzbrojování je problémem nejenom vojenským, ale i politickým a ekonomickým. Vyžaduje civilní kontrolu ozbrojených sil demokratickou společností, oddělení politiky od operací, operací od realizace, zavedení systému plánování, programování a rozpočtování, změnu systému řízení v ministerstvu obrany, provedení změn organizační struktury armády. V tomto systému by měl být uplatněn osvědčený systém kontroly ozbrojených sil demokratickou společností, ve kterém platí, že politiku vytváří správní úsek ministerstva obrany a vydává politické směrnice pro stupeň operace. Stupeň operace (generální, nebo hlavní štáb) uplatňuje souhrnné požadavky vyjadřující potřeby armády, správní úsek ministerstva obrany vyvažuje požadavky se zdroji. Vyzbrojování se pak uskutečňuje v rámci parlamentem nebo vládou schválených iniciativ, programů a projektů.

Rozdělením federace se nezmění obsahové řešení úkolu vytvořit systém vojenského vzdělávání odpovídající charakteru či možnostem společnosti i ozbrojených sil, potřebám zajištění bezpečnosti a obrany. Zásadní otázkou pro efektivnost řešení v nástupnických státech bude přijetí nebo odmítnutí koncepce vojáka jako občana v uniformě a koncepce maximálního využití civilních vzdělávacích institucí i mimoškolského vzdělávání pro přípravu vojáků z povolání.

Systém vojenského vzdělávání by pravděpodobně měl zahrnout:

- vojenské školy zabezpečující přípravu vojáků pro výkon funkcí na úrovni jednotek,
- vševojskové školy zabezpečující přípravu vojáků pro výkon funkcí na úrovni polního velení,
- akademii obrany zabezpečující přípravu vojáků, občanských zaměstnanců a odborníků civilního sektoru pro výkon funkcí na úrovni hlavního velení, státu, legislativy a exekutivy, ekonomiky, podnikání, vzdělávání, vědy a technologií.
- systém propojení soustavy vojenského školství se soustavou civilního školství a civilními vzdělávacími institucemi včetně mimoškolního vzdělávání,
- systém přípravy vojáků záložní služby při studiu na civilní škole.

Rozdělení federace na samostatné státy vyvolá potřebu vytvořit v nástupnických státech vlastní armády. Jde o komplexní úkol mimořádné složitosti. Praxe bude muset přijímat neodkladná opatření ve všech oblastech činnosti. Zejména v počátečním období po rozdělení bude potřebovat okamžitě kvalifikovaná doporučení, která nesmějí zakládat tendence, které by bylo v dalším období obtížné a nákladné napravovat. Tomuto požadavku se bude muset věda přizpůsobit, jinak bude nepotřebná.